

Crăciunul - NAȘTEREA DOMNULUI

(Continuare din pagina 1)

a) In mentalitatea creștina primitiva, mostenita de la lumea veche, accentul se punea pe ziua mortii și a învierii divinităților adorate, iar nu pe ziua nasterii lor. De aceea, cultul Mantuitorului în Biserica primară era concentrat mai tot în jurul mortii și al învierii Sale. Calendarele creștine pastrează de asemenea în amintirea posterității, nu datele nasterii mucenicilor și ale Sfinților, ci datele mortii lor.

De aceea, Nasterea Domnului este considerată în general ca o sărbătoare de origine mai nouă decât Pastile. Vechimea ei se poate urmări retrospectiv în documente până pe la sfârșitul secolului III, când - după o tradiție consemnată de istoricul bizantin Nichifor Calist - pe timpul prigoanei lui Diocletian și Maximian, o mare mulțime de creștini au pierit arși de vii într-o biserică din Nicomidia, în care ei se adunaseră să praznuiască ziua Nasterii Domnului.

b) Deși sărbătorită în toată lumea creștină, totuși, la început era deosebire între creștinii din Apus și cei din Rasarit, în ceea ce privește data acestei sărbători. Astfel, în Apus, cel puțin de prin sec. III, Nasterea Domnului se serba, ca și azi, la 25 decembrie, potrivit unei vechi tradiții, după care recensământul lui Cezar August, în timpul căruia Sf. evanghelist Luca ne spune că s-a întâmplat

Nasterea Domnului (Luca II, 1), a avut loc la 25 decembrie 754 ab Urbe condita (de la fundarea Romei). După Sf. Ioan Gura de Aur, tradiția aceasta este foarte veche la Roma și acolo, spune el, Nasterea Domnului s-ar fi serbat de la început la 25 decembrie.

Cam același lucru afirmă, puțin mai târziu, și Fericitul Ieronim, într-o cuvântare ținută de el la Ierusalim, în ziua de 25 decembrie; convingerea că în această zi S-a născut Hristos, spune el, este veche și universală.

De asemenea, după Fericitul Augustin, consensul Bisericii fixează ziua nasterii Domnului în ziua a opta a calendelor lui ianuarie (25 decembrie). Dar ceea ce este sigur este că în Rasarit, până prin a doua jumătate a secolului IV, Nasterea Domnului era serbată în aceeași zi cu Botezul Domnului, adică la 6 ianuarie; aceasta dubla sărbătoare era numită în general sărbătoarea Arătării Domnului.

Practica răsăriteană se întemeia pe tradiția că Mantuitorul S-ar fi botezat în aceeași zi în care S-a născut, după cuvântul Evangheliei, care spune că, atunci când a venit la Iordan să Se boteze, Mantuitorul avea ca la 30 ani (Luca III, 23).

De fapt însă, atât în Orient cât și în Occident Nasterea Domnului a fost serbată de la început la aceeași dată, în legătură cu aceea a solstiului de iarnă, numai că orientalii au fixat-o, după vechiul calcul egiptean, la 6 ianuarie, pe când Apusul, în frunte cu Roma, a recalculat-o, fixând-o în funcție de data exactă la care cadea atunci solstiul, adică la 25 decembrie.

Se considera că sărbătoarea Nasterii s-a despartit pentru prima dată de cea a Botezului, serbandu-se la 25 decembrie, în Biserica din Antiohia, în jurul anului 375, apoi la Constantinopol în anul 379, când Sf. Grigorie de Nazianz a ținut cu acel prilej celebra predică festivă, care va servi mai târziu ca izvor de inspirație imnografului Cosma de Maiuma la compunerea canonului Nasterii ("Hristos Se năste, slaviti-L! Hristos din ceruri, întampinați-L!...").

Peste câțiva ani, se introducea data de 25 decembrie, pentru praznuirea Crăciunului, și la Antiohia, după cum dovedește Omilia la Nasterea Domnului, ținută la Antiohia de Sf. Ioan Gura de Aur în 386, și amintită mai înainte. În Constituțiile Apostolice (V, 13),

redactate spre sfârșitul, secolului IV, Nasterea Domnului e numărată ca cea dintâi dintre sărbători, recomandându-se serbarea ei la 25 decembrie, iar în alt loc (cart. VIII, cap. 33) e amintită ca o sărbătoare deosebită de cea a Epifaniei.

Cu timpul, și anume prin prima jumătate a secolului V, ziua de 25 decembrie ca dată a sărbătorii Nasterii a fost introdusă și în Biserica Alexandriei, apoi în cea a Ierusalimului, generalizându-se astfel în creștinătatea răsăriteană.

Numai armenii serbează încă până astăzi Nasterea Domnului tot la 6 ianuarie (odată cu Botezul Domnului), ca în vechime.

c) La fixarea zilei de 25 decembrie ca dată a sărbătorii Nasterii Domnului, s-a avut în vedere probabil și faptul că mai toate popoarele din antichitate aveau unele sărbători solare care cadeau în jurul solstiului de iarnă (22 decembrie), sărbători care erau împreunate cu orgii și petreceri desantate și pe coare Crăciunul creștin trebuia să le înlocuiască.

Biserica a vrut să contrapună o sărbătoare creștină mai ales cultului lui Mitra, zeul soarelui, cult de origine orientală, care prin sec. III făcea o serioasă concurență creștinismului, îndeosebi în rândurile armatei romane, și a cărui sărbătoare centrală cadea în jurul solstiului de iarnă (22-23 decembrie), ea fiind privită ca zi de naștere a zeului Soare, învingător în luptă contra frigului și a întunericului, și Ziua de naștere a Soarelui nebiruit, pentru că de aici înainte zilele încep să crească, iar nopțile să scadă.

Opinia generală a liturgistilor și istoricilor apuseni este că ziua de naștere a zeului Mitra (sărbătoare introdusă la Roma de împăratul Aurelian la 274) ar fi fost astfel înlocuită cu ziua de naștere a Mantuitorului care fusese numit de prooroci "Soarele Dreptății" (Maleahi IV, 2) și "Răsăritul cel de sus" (comp. Zaharia VI, 12; Luca I, 78, 79 și Troparul Nasterii Domnului) și pe Care batranul Simeon îl numise "Lumina spre descoperirea neamurilor" (Luca II, 32), iar apoi El însuși Se numise pe Sine "Lumina lumii" (Ioan IX, 5).

Este însă posibil că adevăratul raport cronologic dintre aceste două sărbători să fie invers, adică va fi existat mai întâi sărbătoarea creștină a Nasterii lui Iisus la 25 decembrie, iar introducerea de către Aurelian a sărbătorii pagane a lui Mitra la 274 să fi constituit o încercare neizbutită de a înlocui sărbătoarea creștină, mai veche.

Tot în legătură cu fenomenele naturii erau și sărbăto

rile de iarnă ale romanilor, ca Saturnaliile (sărbătoarea lui Saturn) și Juvenaliile (sărbătoarea tinerilor sau a copiilor), care cadeau cam în același timp.

De aceste sărbători ale strămoșilor noștri romani erau legate o mulțime de datini și obiceiuri vechi, pe care poporul nostru le pastrează până azi, dar le-a pus în legătură cu Nasterea Domnului și le-a împrumutat sens și caracter creștin, ca de exemplu: colindele, sorcova, plugusorul s.a., la care cu timpul s-au adăugat și altele, de origine și concepție pur creștină, ca: Vicleiemul, Irozii, Steaua s.a., care fac din sărbătoarea Crăciunului una dintre cele mai scumpe și mai populare sărbători ale Ortodoxiei românești.

Nu mai puțin se poate să fi contribuit la fixarea zilei de 25 decembrie ca dată a Nasterii Domnului și o consideratie simbolică, în legătură cu cursul anului solar.

Deoarece Sf. Ioan Botezătorul a spus: "Aceluia (adică lui Iisus) se cade să crească, iar mie să mă micșorez" (Ioan III, 30), s-a așezat sărbătoarea Nasterii lui la 24 iunie (momentul solstiului de vară, când zilele încep să descrească), iar Nasterea Mantuitorului la 25 decembrie, adică după solstiul de iarnă, când zilele încep să se mărească.

d) Odată fixată la 25 decembrie, sărbătoarea Nasterii Domnului a atras după sine revizuirea și deplasarea sau fixarea datelor unui sir întreg de alte sărbători, în general mai noi, care stau în dependență cronologică de ea, și anume: Taierea-împrejur a Domnului, întampinarea Domnului, Bunăvestire și Nasterea Sf. Ioan Botezătorul (vezi mai departe).

Totodată, în legătură cu marele praznic, au luat naștere în calendarul răsăritean pomenirile unor sfinți mai importanți din Vechiul și din Noul Testament, grupate înainte și după data Nasterii Domnului (ca de ex: cele 2 duminici dinaintea Nasterii și cea de după Naștere), a caror vechime e atestată încă din sec. IV.

Sărbătoarea Nasterii a devenit astfel al doilea punct cardinal al anului bisericesc, după Sfințele Pasti. După cum data Pastilor guvernează întreg ciclul sărbătorilor cu data variabilă (vezi mai departe la această sărbătoare), tot așa Crăciunul reglementează un ciclu important de sărbători cu date fixe, presarate în tot cursul anului bisericesc.

e) În ceea ce privește modul sărbătoririi, ziua Nasterii Domnului, fiind privită ca una dintre cele mai mari sărbători creștine, era praznuită cu mare solemnitate. În ziua precedentă se ajuna (obicei existent încă din sec. IV), se făcea slujba în cadrul căreia se botezau catehumenii, ca și la Pasti și la Rusalii, și se citeau Ceasurile mari sau împăratești, numite așa pentru că la Bizanț luau parte la ele și împărații, iar la noi domnitorii cu toată curtea lor.

Tot în ajun, slujitorii Bisericii (preoții și cantareții) umblau, ca și azi, cu icoana Nasterii pe la casele credincioșilor, pentru a le vesti maritul praznic de a doua zi. Cu timpul, s-a instituit și postul Crăciunului, ca mijloc de pregătire sufletească pentru întampinarea sărbătorii.

Ziua sărbătorii însăși era zi de repaus; până și sclavii erau scutiți în această zi de corvezile obișnuite. Erau oprite, prin legi civile, spectacolele și jocurile de teatru și cele din palestre și circuri.

Era interzisă, de asemenea, plecarea genunchilor, atât în ziua Nasterii cât și în tot timpul până în ajunul Bobotezei, regula pe care, în virtutea tradiției, o pastrează până astăzi cartile noastre de slujba.